

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

«Затверджую»

декан факультету педагогіки,
психології та соціальної роботи

_____ Тетяна
ФЕДІРЧИК

_____ 2020 року

**ПРОГРАМА
АТЕСТАЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Галузь знань – 23 «Соціальна робота»

Спеціальності 231 «Соціальна робота»

Освітньо-професійна програма Соціальна робота в громаді

Схвалено на засіданні

кафедри педагогіки та соціальної роботи,

протокол № __ від _____ 2020 р.

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програму атестації здобувачів вищої освіти підготовлено відповідно до галузевих стандартів вищої освіти, що регламентують зміст освітньо-професійної програми та засобів діагностики якості підготовки бакалавра в галузі знань 23 «Соціальна робота» спеціальності 231 «Соціальна робота».

Мета атестації здобувачів вищої освіти – оцінювання рівня професійної компетентності, ступеня засвоєння освітньо-професійної програми підготовки фахівця на відповідність першому (бакалаврському) рівню вищої освіти за спеціальністю 231 «Соціальна робота».

Комплексний екзамен повинен засвідчити, що випускник оволодів необхідними теоретичними знаннями та навичками їх практичного застосування в конкретних умовах; вміє систематизувати теоретичні знання і практичні навички, отримані за весь період навчання; вільно володіє методиками теоретичного дослідження при розв'язанні конкретних задач з різних предметних областей; вміє працювати на рівні сучасних інформаційних технологій; готовий до самостійного аналізу та викладу матеріалу; вміє аналізувати, досліджувати проблему (задачу) за допомогою нових методів; вміє захищати свої знання перед Екзаменаційною комісією.

Комплексний екзамен проводиться як підсумкова перевірка знань та умінь з професійно-орієнтованих дисциплін.

Програма комплексного екзамену містить питання нормативних навчальних дисциплін циклу професійної та практичної підготовки:

- Інноваційних методів в соціальній роботі»,
- «Конфліктології»,
- «Етнопсихології»,
- «Соціальної профілактики»,
- «Соціальної економіки»

Екзаменаційний білет містить 4 завдання: 1, 2-питання теоретичного змісту, 3-питання аналітичного характеру, розв'язування практичної задачі, оцінка проблеми та шляхи її вирішення, 4-е – тест з 25 питань.

Відповідь студентів на кожне питання екзаменаційного білету оцінюється до 25 балів, правильне тестове завдання - 1 бал (разом до 25 балів). Загальна максимальна кількість балів на всі питання білету – 100.

Результати складання екзамену визначаються за шкалою ECTS і переводяться у національну шкалу оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Етнопсихологія

Наука етнопсихологія: основні поняття. Історичні витоки етнопсихології. Етнос та нація: поняття та характеристика. Феномен культури в психології етносу. Психологічний склад етносу. Міжетнічна взаємодія та етностереотипи. Психологія народів світу. Адаптація до нового культурного середовища. Основні етапи розвитку уявлень про етнопсихологію. Психологічна антропологія. Культурна обумовленість сприйняття, пам'яті та мотивації. Інтелект у різних культурах. Сучасні антропологічні теорії культури. Крос-культурні та когнітивні дослідження в етнопсихології. Етнопсихологія в сучасній Україні: основні представники і школи. Загальнонаукові та спеціальні методи і принципи досліджень. Крос-культурне психологічне дослідження. Кількісні та якісні методи дослідження етнічної ідентичності. Способи виміру соціальної та культурної дистанції. Шкала соціальної дистанції Е. Богардуса. Асоціативний експеримент в етнопсихології. Метод інтерв'ю як засіб побудови моделі етнічних ситуацій. Етнос, нація, народ. Види етнічних процесів та фактори, що сприяють етногенезу. Психічний склад етносу: ментальність, характер, соціальні установки, етнічні стереотипи та традиції, етнічна картина світу, захисні механізми етносу. Емоційний (емотивний), пізнавальний (когнітивний) та поведінковий (конативний) компоненти ментальності. Соціально-психологічні та культурологічні ознаки нації. Поняття «національний характер» та історія його дослідження (Р. Бенедікт, Е. Фромм, Е. Еріксон, Д. Клакхон). Психологічні характеристики основних ознак етнічної самосвідомості та самооцінки. Еволюція та рівень самосвідомості. Національна ідентифікація. Історичний, екологічний та політичний чинник у формуванні етносу. Підходи до вивчення особливостей українського етносу. Вплив історичного, геополітичного та релігійного чинника на український національний характер. Сутність, різновиди та функції етнічних стереотипів. Етноцентризм та націоналізм, їх ознаки та умови виникнення. Психологічні механізми засвоєння соціотипової поведінки (соціалізація, наслідування, ідентифікація). Міграція та міжкультурна взаємодія. Еволюція й особливості етнічних норм поведінки в історії культури.

Рекомендована література

1. Баронин А. С. Этнопсихология : учеб. пособие / А. С. Баронин. – К. : МАУП, 2000. – 114, [2] с.
2. Боряк О. Етноси: від А майже до Я / Олена Боряк // Україна: етнокультурна мозаїка : [етнокультуролог. нариси] / Олена Боряк ; [ред. С. Головка ; худож. О. Григір]. – К. : Либідь, 2006. – С. 145-202.
3. Головатий М. Ф. Психологія громадської думки і національна ідея / М. Ф. Головатий // Політична психологія : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / М. Ф. Головатий. – К. : МАУП, 2006. – С. 208-265.
4. Горбунова В. Етнічний світ у малюнках дітей / Вікторія Горбунова // Соціальна психологія. – 2004. – № 6. – С. 77-85.

5. Гордузенко В. Етнонаціональна група як компонент етнонаціональної структури українського суспільства / Віталій Гордузенко // Соціальна психологія. – 2006. – № 3. – С. 173-180.
6. Данилюк І. В. Історія психології в Україні. Західні регіони (остання чверть ХІХ – перша половина ХХ століття) : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / І. В. Данилюк. – К. : Либідь, 2003. – 148, [2] с.
7. Душков Б. А. Психосоциология менталитета и нооменталитета / Б. А. Душков. – Екатеринбург : Деловая кн., 2002. – 440, [3] с. – (Gaudeamus).
8. Иванова Н. Изменение этнической и гражданской идентичности в новых общественных условиях / Н. Л. Иванова, Г. Б. Мазилова // Вопросы психологии. – 2008. – № 2. – С. 83-93.
9. Кайгер В. Етнопсихологические факторы языковой проблемы в Украине / Валерий Кайгер // Соціально-психологічний вимір демократичних перетворень в Україні / [за ред. Максименка С. Д., Циби В. Т., Шайгородського Ю. Ж. та ін.]. – К. : Укр. центр політ. менеджменту, 2003. – С. 125-137.
10. Кебуладзе В. Переклад. Топос. Етнос / Вахтанг Кебуладзе // Філософська думка. – 2010. – № 3. – С. 22-31.
11. Кривонос І. В. Методика реконструювання українського національного характеру за творами художньої літератури / І. В. Кривонос // Практична психологія та соціальна робота. – 2007. – № 7. – С. 62-68.
12. Кривонос І. В. Місце національного характеру серед інших етнопсихологічних понять / І. В. Кривонос // Педагогіка і психологія. – 2005. – № 2. – С. 105-116.
13. Крупник Л. О. Національний характер українців / Л. О. Крупник // Історія України: формування етносів, нації, державності : навч. посіб. / Л. О. Крупник. – К. : Центр учб. л-ри, 2009. – С. 106-126.
14. Куєвда В. Т. Міфологічні уявлення як провідні психологічні чинники української етнокультурної моделі / В. Т. Куєвда // Джерела формування та історія утвердження предметної галузі української психології : монографія / [авт. С. В. Бондар, О. Т. Губко, В. Т. Куєвда та ін.]. – К. : Пед. думка, 2008. – С. 37-85.
15. Кукушкин В. С. Этнические различия и национальный менталитет / В. С. Кукушкин, Л. Д. Столяренко // Этнопедагогика и этнопсихология / В. С. Кукушкин, Л. Д. Столяренко. – Ростов н/Д. : Феникс, 2000. – С. 91-240.
16. Лозова О. М. Картина й модель етнічного світу / О. М. Лозова // Методологія психосемантичних досліджень етносу : монографія / О. М. Лозова. – К. : Слово, 2011. – С. 25-39.
17. Налчаджян А. А. Этнопсихология / А. А. Налчаджян. – 2-е изд. – М. ; СПб. ; Киев : Питер, 2004. – 380 с.
18. Національна самоідентифікація як чинник розвитку громадянської спрямованості особистості / за ред. М. І. Боришевського // Розвиток

- громадянської спрямованості особистості в юнацькому віці : монографія / за ред. М. І. Боришевського. – К. : Пед. думка, 2007. – С. 33-55.
19. Онацький Є. Особливості етнопсихології українців / Євген Онацький // Народна творчість та етнографія. – 2001. – № 3. – С. 43-47.
20. Орбан-Лембрик Л. Е. Етнокультурні та етнопсихологічні особливості ділового спілкування / Л. Е. Орбан-Лембрик // Психологія управління : посібник / Л. Е. Орбан-Лембрик. – К. : Академвидав, 2003. – С. 438-434. – (Альма-матер).
21. Орбан-Лембрик Л. Психологія етнічних спільностей і груп / Лідія Орбан-Лембрик // Соціальна психологія. – 2006. – № 4. – С. 38-57.
22. Палій А. А. Культурні відмінності та їх вияви / А. А. Палій // Диференціальна психологія : навч. посіб. / А. А. Палій. – К. : Академвидав, 2010. – С. 405-409. – (Альма-матер).
23. Савицька О. В. Етнопсихологія : навч. посіб. / О. В. Савицька, Л. М. Співак. – К. : Каравела, 2011. – 263 с.
24. Савицька О. В. Курс етнопсихології у системі підготовки вчителя українознавства / О. В. Савицька // Практична психологія та соціальна робота. – 2002. – № 6. – С. 64-65.
25. Сухарев В. А. Психология народов и наций / В. А. Сухарев, М. В. Сухарев. – Донецк : Сталкер, 1997. – 396, [1] с. – (Психология).
26. Тиводар М. Етнічна (національна) психологія / Михайло Тиводар // Етнологія : навч. посіб. / Михайло Тиводар. – Л. : Світ, 2004. – С. 147-159.
27. Хотинец В. Ю. Психологические и культурные факторы этнотипического поведения / В. Ю. Хотинец // Психологический журнал. – 2005. – № 2. – С. 33-44.
28. Чеп М.-Л. Етнопсихологічний вимір цивілізаційного поступу : монографія / Мирослав-Любомир Чеп. – К. : Пед. думка, 2008. – 111 с.
29. Янів В. Нариси до історії української етнопсихології / Володимир Янів ; Укр. вільний ун-т = Grundrisse zur Geschichte der ukrainischen Ethopsychologie / Wolodymyr Janiw ; Ukrainische freie universitet. – 3-те вид., стереотип. – К. : Знання, 2006. – 340, [1] с

Допоміжна

1. Бороноев А. О., Павленко В. Н. Этническая психология. - СПб., 1994.
2. Бромлей Ю. В. Очерки теории этноса. - М.: Наука, 1984.
3. Брунова-Калисецька І.В. Динаміка етнопсихологічних чинників особистості підлітка як оцінка ефективності інтегрованої навчальної дисципліни. // Наукові записки. Ін-т психології ім. ГУ.С. Костюка АПН України, Вип. 31, К: 2006. С.146-156.
4. Мірчук І. Етнопсихологія і культура українського народу//Народна творчість та етнографія. - 2001. - № 1-2. - С. 37-46
5. Онацький Е. Особливості етнопсихології українців //Народна творчість та етнографія. - 2001. - № 3. - С. 43-53

6. Орбан Л. Е. Виховний потенціал етнічної психології. // Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ, 1996. – Вип. 1. – Ч. 2. – С. 3 - 16.
7. Пірен М. Основи етнопсихології: Підручник. — К., 1996
8. Шафовал М. Етнопсихологія і політична культура України//Народна творчість та етнографія. - 1998. - № 2-3. - С. 47-54
9. Шугай М.А. Вплив етнопсихологічних властивостей на соціальне пізнання // Наукові записки. Серія “Психологія і педагогіка”. – Острог, 2005. – Вип. 6, Частина 1. С. 360-366.
- 10.Юрій М. Т. Етногенез та менталітет українського народу. – К., 1997.
- 11.Янів В. Українська етнопсихологія і наш національний виховний ідеал//Народна творчість та етнографія. - 1998. - № 5-6. - С. 68-85

8. Інформаційні ресурси

1. www.nubip.edu.ua
2. <http://padabum.com>
3. <http://www.koob.ru>
4. <http://www.many-books.org>
5. <http://meduniver.com>
6. <http://mirknig.com>

Інноваційні методика в соціальній роботі

Теоретичні основи інновацій у соціальній роботі. Загальне поняття про інноватику. Характеристика інноваційного процесу. Інновації у соціальній роботі. Техніки і процедури імплементації цілей сталого розвитку у діяльність соціальних служб. Інноваційні методика соціальної роботи. Особливості використання групових технік. Тренінг як вид діяльності у сфері соціальної роботи. Інноваційні форми інформаційно-просвітницької роботи з дітьми та молоддю щодо формування здорового способу життя. Інноваційні підходи у вирішенні проблем клієнтів соціальної роботи. Організаційно-діяльнісні ігри в соціальній роботі. Позитивна психотерапія у соціальній роботі. Супервізія і кураторство в соціальних службах

Рекомендована література

Основна

1. Балахтар В. В. Педагогіка і психологія у соціальній роботі : навчально-методичний посібник для студ. вищ. навч. закладів / В. В. Балахтар. К : Талком, 2017. 444 с.
2. Балахтар В. В. Соціально-психологічний тренінг і маніпуляція : навчально-методичний посібник / В. В. Балахтар. Вижниця : Черемош, 2015. 432 с.
3. Балахтар В. В. Тренінг як технологія формування готовності особистості професіонала до роботи у соціальних службах. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 60-річчю Тернопільського державного медичного університету імені І. Я. Горбачевського.

(Транснаціональний розвиток освіти та медицини: історія, теорія, практика, інновації). Тернопіль, 2017. С. 13-15.

4. Балахтар В. В. Рефлексія як чинник професійно-особистісного становлення фахівців у сфері соціальної роботи. Психологічний часопис. № 8, Вип. 18, С. Д. Максименко (Ред.). Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка Національної академії педагогічних наук України, 2018. С. 9-23.
5. Бадя Т. П. Инновационные методы социальной работы с пожилыми гражданами / Т. П. Бадя // Отечественный журнал социальной работы. 2009. № 4. С. 42-47.
6. Бонь І. Формування творчої особистості у процесі навчання // Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2014. 1-(Ч.3). С. 15-21.
7. Букач М. М. Компетентнісно орієнтоване навчання як основа формування майбутнього соціального працівника. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. (Соціальна робота. Соціальна педагогіка). Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. 2016. Вип. 22, С. 119-131.
8. Васильева С. М. Технология оказания социальных услуг семьям и детям, находящимся в социально опасном положении // Социальное обслуживание. 2012, № 1. С. 46-54.
9. Горюнов А., Никишкин А. Атрибутивные признаки социальных инноваций // Власть. 2011. № 6. С. 51-54.
10. Графеева С. А., Захарова Л. И. Инновационные формы социального обслуживания на территории Приморского края // Социальное обслуживание. 2010. № 9. С. 26-28.
11. Гребінь, Л. О., Карпич І. О. Правове регулювання соціальної роботи в Україні // Вісник українсько-туркменського культурно-освітнього центру. Умань. 2017. Відновлено з https://library.udpu.edu.ua/library_files/ukr-turkmen_visnuk/2017_1/46.pdf
12. Дубич К. В. Реформи соціальних послуг в Україні: сучасний стан і проблеми впровадження // Аспекти публічного управління. Механізми публічного управління, 2015. №3(17). С.64-69.
13. Инновации в надомном обслуживании: рекомендации межрегиональной конференции «Инновационные технологии в организации надомного обслуживания пожилых людей и инвалидов» // Социальная работа. 2010. № 4. С. 31-33.
14. Инновационные технологии социальной работы. Відновлено з http://vrn36ccss.narod.ru/metodicheskie_posobiya4.htm
15. Использование инновационных технологий в профилактической и реабилитационной работе с семьями, находящимися в социально опасной ситуации // Работник социальной службы. 2010. № 3. С. 75-77.
16. Карабут А. П. Инновационные технологии социальной работы с семьей и детьми как одно из приоритетных направлений реализации Стратегии развития социально-трудовой сферы Ставропольского края до 2020 года / А. П. Карабут // Социальное обслуживание. 2011. № 11. С. 8-13.

17. Ковалева А. А. Инновационные социальные технологии в обслуживании граждан пожилого возраста (на примере организации предоставления услуг сиделок и "тревожная кнопка" ветеранам Великой Отечественной войны в Санкт-Петербурге) / А. А. Ковалева // *Работник социальной службы*. 2011. № 10. С. 52-56.
18. Косалс Л.Я. Социальные механизмы инновационных процессов. – Новосибирск, 1989.
19. Котикова О. М. Репертуар професійних ролей соціального працівника. *Вісник Національного авіаційного університету. (Педагогіка. Психологія)*. Київ : НАУ, 2014. Вип. 5 (1), С. 65-70.
20. Кочюнас Р. Основы психологического консультирования. Москва : Академический проект, 1999.
21. Москвин А. Б. Разработка и внедрение инновационных технологий социальной защиты в муниципальных образованиях России / А. Б. Москвин // *Социальная политика и социология*. 2009. № 5. С. 134-145.
22. Овод Ю. Інноваційні технології у соціальній роботі: збірник наук. праць Національної Академії державної прикордонної служби України. Серія: Педагогічні науки, 2016. №3(5). С.175-184.
23. Орешета Ю. В. Фахівці із соціальної роботи як ключові суб'єкти сфери соціальної роботи. *Грані*, 2014. № 11, С. 124-129. Відновлено з http://nbuv.gov.ua/UJRN/Grani_2014_11_25 // С.124.
24. Петрикеева А. Н. Инновационные технологии социальной работы специализированного учреждения социального обслуживания (из опыта работы социально-реабилитационного центра для несовершеннолетних) / А. Н. Петрикеева // *Работник социальной службы*. 2010. № 4. С. 113-117.
25. Петросян В. А. Вызовы времени и инновации в социальной сфере / В. А. Петросян // *Отечественный журнал социальной работы*. 2010. № 4. С. 49-51.
26. Пикулева О. А. Социальное обслуживание на дому – о новых методах и технологиях / О. А. Пикулева // *Социальная работа*. 2010. № 4. С. 28-30.
27. Соціальна сфера – реформи в дії // Урядовий портал. Відновлено з <https://www.kmu.gov.ua/news/socialna-sfera-reformi-v-diyi>
28. Сухова, А. А. Инновационные технологии реабилитации детей — инвалидов. – Режим доступа: <http://mfvt.ru/innovacionnye-texnologii-reabilitacii-detej-invalidov>
29. Тюптя О. В. Типологія психотехнік у консультативній взаємодії. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. (Психологічні науки)*. 2012. Т. 2. Вип. 9, С. 238
30. Царев А. Социальная инновация как универсальное начало общественного бытия / А. Царев // *Власть*. – 2010. – № 1. – С. 64-66.
31. Циган Н. В. Особливості формування професійної компетентності при підготовці фахівців для різних типів соціальних закладів. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». 2017. № 13, С. 71-75. Відновлено з http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpkhist_2017_13_19.

31. Шеліхевич, Р., Троян, О. (2013). Роль психологічного супроводу у професійному становленні соціального працівника. *Психологія і суспільство*. (Соціально-психологічні виміри професійної майстерності особистості). С. 63-64.
32. Щедровицкий Г. П. Організаційно-діяльнісна гра як нова форма організації та метод розвитку колективної мислєдїяльності. *Психологія і суспільство*. 2006. №3, С. 58-69.

Конфліктологія та медіація

Конфліктологія як наука. Анатомія конфлікту. Соціальна та особистісна природа конфлікту. Динаміка конфліктів. Конфліктна взаємодія. Соціально-психологічна характеристика основних видів конфліктів. Медіація - ефективний метод вирішення конфліктів. Діагностика та управління. Інструменти медіації. Медіатор та процедура медіації. Превенція конфліктів. Причини виникнення внутрішньоособистісного конфлікту (К. Левін, К. Хорні та ін.). Ефект "ореолу", каузальній атрибуції та їх впливу на перебіг міжособистісного конфлікту. Моделі розвитку міжособистісної конфліктної ситуації. Динаміка частоти конфліктів в залежності від їх тривалості. Соціально-психологічна характеристика умов виникнення конфліктів. Структурна модель конфлікту. Процес управління латентними (прихованими) конфліктами. Стили поведінки в конфліктній ситуації (К. Томас). Вимоги до професійного посередника-медіатора. Програма вивчення конфліктної взаємодії.

Особливості прогнозування і профілактики конфліктів

7. Рекомендована література

7.1. Базова (основна)

1. Анцупов А. Я., Баклановский С. В. Конфликтология в схемах и комментариях: Учеб. пособие. — СПб.: Питер, 2006. — 288 с.
2. Гришина Н. В. Психология конфликта. — СПб.: Питер, 2005. — 464 с.
3. Начаев В. М. Конфліктологія. Навч. посіб. — К.: Центр навч. літ., 2004. — 198 с.
4. Ложкин Г. В., Повякель Н. И. Практическая психология конфликта. — К.: МАУП, 2000. — 256 с.
5. Пірен М. І. Кофліктологія. — К.: МАУП, 2005. — 360 с. Додаткова

7.2. Допоміжна

6. Анцупов А. Я., Шипилов А. И. Конфликтология. — М.: ЮНИТИ, 1999. — 552 с.
7. Бандурка А. М., Друзь В. А. Конфликтология: Учеб. пособие для вузов. — Харьков: Фортуна-Пресс, 1997. — 356 с.
8. Беркли-Ален М. Забытое искусство слушать. — СПб., 1997.
9. Берн Э. Игры, в которые играют люди. Люди, которые играют в игры. — СПб.: Лениздат, 1992. — 400 с.
10. Василюк Ф. В. Психология переживания. — М.: Изд-во МГУ, 1984. — 78 с.

11. Ващенко І. В. Конфлікти: Сучасний план, проблеми та напрямки їх вирішення в органах внутрішніх справ. — Х.: ОВС, 2002. — 256 с.
12. Емельянов С. М. Практикум по конфликтологии. — СПб.: Питер, 2001. — 400 с.
13. Журавлев В. И. Основы педагогической конфликтологии. — М., 1995. — 183 с.
14. Зигерт В., Ланг Л. Руководить без конфликтов. — М.: Экономика, 1990. — 336 с.
15. Ішмуратов А. Т. Конфлікт і згода. Основи когнітивної теорії конфліктів. — К.: Наук. думка, 1996. — 190 с.
16. Коломінський Н. Л. Психологія менеджменту в освіті (соціальнопсихологічний аспект). — К.: МАУП, 2000. — 286 с.
17. Коломінський Н. Л. Психологія педагогічного менеджменту. — К.: МАУП, 1996. — 176 с.
18. Конфлікти у сумісній діяльності / Г. В. Ложкін, С. В. Сьомін, Т. В. Петровська, О. О. Кисельова. — К.: Сфера, 1997. — 96 с.
19. Конфликтология: Учебник / Под ред. А. С. Кармина. — СПб.: Лань, 1999. — 442 с.
20. Корнелиус Х., Фэйр Ш. Выиграть может каждый. Как разрешать конфликты. — М.: Стрингер, 1992. — 212 с.
21. Ликсон Ч. Конфликт. Семь шагов к миру. — СПб.: Питер, 1997. — 148 с.
22. Ложкін Г. В., Юрковський Е., Моначін І. Практикум з конфліктології. — Тернопіль: Воля, 2005. — 168 с.
23. Ложкін Г. В., Коць М. О., Петровська Т. В., Зубкова І. Ю. Технології розв'язання конфліктів.
24. Обозов Н. Н. Психология конфликта и способы его разрешения. — Л.: Центр прикладн. психологии, 1991. — 46 с.
25. Субботина Л. Ю. Конфликты — Ярославль: Академия развития., 2006. — 128 с.
26. Пірен М. Конфлікти і управлінські ролі: соціопсихологічний аналіз. — К.: Вид-во УАДУ. 2000. — 200 с.
27. Прикладная конфликтология: Хрестоматия / Сост. К. В. Сельченко. — Минск: Харвест, 2003. — 624 с.
28. Рубін Дж., Пруйт Д., Сунг Хе Ким. Социальный конфликт:, тупик, разрешение. - СПб.: прайм-еврознак, 2003. — 352 с.
29. Рыбакова М. М. Конфликт и взаимодействие в педагогическом процессе. — М., 1991. — 126 с.
30. Скотт Д. Г. Конфликты. Пути их преодоления. — К.: Внешторгиздат, 1991. — 192 с.
31. Скотт Д. Сила ума. Описание пути к успеху в бизнесе. — К.: Внешторгиздат, 1991. — 198 с.
32. Соснин В. А., Лунев П. А. Учимся общению: взаимопонимание, взаимодействие, переговоры, тренинг. — М.: ИП РАН, 1993. — 156 с.
33. Сулимова Т. С. Социальная работа и конструктивное разрешение конфликтов. — М., 1996. — 176 с.

34. Технології роботи організаційних психологів / За наук. ред. Л. М. Карамушки. — К.: ІНКОС, 2005. — 366 с.
35. Фишер Р., Юри У. Путь к согласию, или переговоры без поражения. — М.: Наука, 1990. — 156 с.
36. Фрейд З. Психология бессознательного. — М.: Просвещение, 1990. — 448 с.
37. Фромм Э. Анатомия человеческой деструктивности. — М.: Наука, 1994. — 254 с.
38. Херсонский Б. Г., Дворяк С. В. Психология и психопрофилактика семейных конфликтов. — К., 1991.
39. Хорни К. Ваши внутренние конфликты. — СПб.: Лань, 1997. — 212 с.
40. Шейнов В. П. Конфликты в нашей жизни и их разрешение. — Минск: Амал-фея, 1997. — 278 с.
41. Щёкин Г. В. Визуальная психодиагностика и ее методы. Учеб.-метод. пособие: В 2 ч. — К., 1992. — 225 с.
42. Шостром Э. Анти-Карнеги, или человек-манипулятор. — Минск:, 1992. — 128 с

8. Інформаційні ресурси

1. www.nubip.edu.ua
2. <http://padabum.com>
3. <http://www.koob.ru>
4. <http://www.many-books.org>
5. <http://meduniver.com>
6. <http://mirknig.com>
7. <http://www.booksmed.com>
8. <http://razym.ru>

Соціальна профілактика

Проблема проституції та ІПСШ, небажаної вагітності та абортів. Соціальна профілактика ризикованої статевої поведінки. Суїциди. Профілактика самогубств серед різних верств населення. Проблема ВІЛ/СНІДу як однієї із загроз вимирання людства. Соціальна профілактика ВІЛ/СНІДу. Профілактика правопорушень та злочинності. Насильство у молодіжному середовищі. Профілактика насильницького вирішення проблем серед дітей та молоді. Телефонне консультування у соціально-профілактичній роботі. Вуличне дійство як форма профілактики девіантної поведінки населення. Нормативно-правова база України у напрямку соціальної профілактики. Адиктивна та залежна поведінка молоді та її профілактика. Тютюнопаління як звичка глобального масштабу. Профілактика тютюнопаління серед дітей та молоді. Зловживання алкоголем як соціальна проблема людства. Небезпека вживання алкоголю. Профілактика алкоголізму та пияцтва. Наркоманія та токсикоманія як соціальні «хвороби» людства. Соціальна профілактика вживання

психоактивних речовин (ПАР). Проблема проституції та ПСШ, небажаної вагітності та абортів. Соціальна профілактика ризикованої статевої поведінки. Проблема ВІЛ/СНІДу як однієї із загроз вимирання людства. Соціальна профілактика ВІЛ/СНІДу. Профілактика правопорушень та злочинності. Насильство у молодіжному середовищі. Профілактика насильницького вирішення проблем серед дітей та молоді. Телефонне консультування у соціально-профілактичній роботі. Вуличне дійство як форма профілактики девіантної поведінки населення.

Рекомендована література

Базова (основна)

1. Безпалько О.В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях. Навчальний посібник.-К.: Центр навчальної літератури, 2003.- 134 с.
2. Бернацький П.Й., Хара О.І., Каденко О.А.. Організація правового забезпечення боротьби з венеричними хворобами.- Тернопіль, 1996.
3. Довідкові матеріали про становище молоді та хід реалізації державної молодіжної політики в Україні .- К.:УкрНДІ проблем молоді, 2002.- 98с.
4. Інновації змісту і технологій здорового способу життя. – Тернопіль: Астон, 2002. – 136с.
5. Капська А.Й. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю: Навчально-методичний посібник. – К.: УДЦССМ, 2001. – 220с.
6. Максимова Н.Ю., Толстоухова С.В. Соціально-психологічний аспект профілактики адитивної поведінки підлітків та молоді.-К.,2000.-200с.
7. Методичний посібник з профілактики наркоманії та ВІЛ/СНІДу у шкільному та молодіжному середовищі / За ред.Лазаренко Б.П., Пінчук І.М. – К., 2002. – 144с.
8. Павленок П.Д., Руднева М.Я. Технологии социальной работы с различными группами населения: Уч.пособие / Под.ред.проф.П.Д.Павленка. – М: ИНФА-М, 2009. – 272с.
9. Практичний досвід роботи спеціалістів спеціалізованих служб та партнерських організацій Київського міського центру соціальних служб для молоді/ Упорядник К.С.Шендеровський.-К.: ДЦССМ, 2003.- 384с.
- 10.Проблеми наркоманії, ВІЛ-інфекції та ЗПСШ в Україні. – К., 2001. – 46с.
- 11.Соціальна політика та соціальна робота: Звіт про першу науково-практичну конференцію “Соціальна політика в Україні: вчора, сьогодні, завтра” – К., січень 1996 року.
- 12.Соціальна робота з дітьми та молоддю: проблеми, пошуки, перспективи // За заг.редакцією Пінчук І.М., Толстоухової С.В.-К.: УДЦССМ, 2000р. Випуск 1.-276 с.

13. Соціальна робота з молоддю в Україні (Збірник інформаційно-методичних матеріалів) - К.: Столиця, 2003.
14. Соціально-педагогічні та медико-психологічні заходи протидії вживанню наркогенних засобів неповнолітніми і молоддю. Науково-методичний посібник / Упорядник – заг. Ред. О.І. Пилипенко.-К.: А.Л.Д., 1995.-100с.

Допоміжна

1. Бойко А. Соціальна робота з клієнтами із залежністю від психотропних речовин. // Соціальна політика і соціальна робота. – 2001. - №1. – С.73-79.
2. Бойко А. Соціальна робота з людьми, які живуть з ВІЛ-інфекцією та СНІДом. // Соціальна політика і соціальна робота. – 2001. - №2. – С.54-
3. Вербан М., Демченко І. Поведінка молоді, що пов'язана з вживанням наркотиків: за матеріалами Українського інституту соціальних досліджень // Шкільний світ. – 2001. - №17. – С.2-3 вкладки.
4. Волонтерство: poradnik для організатора волонтерського руху. / Укладач: Лях Т.Л.. – К.: ВГЦ “Волонтер”, 2001. – 176с.
5. Ворник Б.М., Голоцван О.А., Голубов О.П., Коломієць В.П., Подшивалов К.В. Безпечна поведінка (Інформаційний посібник для підлітків та молоді). – К.: ВЦ “Сім’я”, 1999. – 56с.
6. Георгі М.К., Сінюгін В.Г., Халін А.І. Діяльність класного керівника щодо психолого-педагогічної профілактики вживання наркогенних засобів. // Практична психологія і соціальна робота. – №1. – 2003. – С.4-8.; Практична психологія і соціальна робота. – №9-10. – 2003. – С.39-56.
7. Гриценко Л.І. Формування навичок здорового способу життя у дітей та підлітків (результати соціально-психологічного моніторингу ефективності навчальної програми). // Практична психологія і соціальна робота. – №5. – 2002. – С.53-58
8. Грушко В.С. Основи здорового способу життя для всіх і кожного. – Тернопіль, 1999. – 368с.
9. Захаров Ю.В. Шаг за шагом к гибели. // Воспитание школьников. – 2000. - №3. – С.43-46.
10. Зимівець Н.В. Навчання ровесників ровесниками – інноваційно навчально-виховна технологія. // Практична психологія і соціальна робота. – №4. – 2001. – С.17-19.
11. Кобища Ю.В., Пурик-Бондаренко О.П. Молоді про СНІД. – К.: Здоров’я, 1994. – 32с.
12. Концепція освіти “рівний-рівному” щодо здорового способу життя серед молоді України / Оржеховська, О.Пилипенко, Л.Андрущак // Пед.газета. – 2000. - №12. – С.4-5.
13. Корнієнко І., Пачковський Ю. Насильство в молодіжному середовищі та основні причини, що його породжують. // Практична психологія і соціальна робота. – №7. – 2003. – С.4-9.

14. Лисенко І.П. Профілактика рецидивів наркотичної та алкогольної залежності. // Практична психологія і соціальна робота. – №8. – 2000. – С.26-29.
15. Максимова Н.Ю. Психологічна профілактика схильності до алкоголю та наркотиків і психокорекційна робота з підлітками групи ризику. // Практична психологія і соціальна робота. – №2. – 2000. – С.2-4.
16. Мельник Ю.Б. Формування культури здоров'я учнів, як важлива складова роботи практичного психолога. // Практична психологія і соціальна робота. – №2-3. – 2003. – С.126-130
17. Методика освіти “Рівний-рівному”: Навч.-метод. посібник (Зимівець Н.В., Лещук Н.О., Авельцева та ін.). – К.: Навчальна книга, 2002. – 127с.
18. Модуль “Прояви турботу та обачливості”: Навч.-метод. посібник (Ворник Б.М., Голоцван О.А., Коломієць В.Н., Талалаєв К.О.). – К.: Навчальна книга, 2002. – 152 с.
19. Оржеховська В. Про концепцію превентивного виховання дітей і молоді // Учитель. – 2000. - №1-2. – С.12-13.
20. Оржеховська В.М. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх. – К., 1996. – С.229-265
21. Програма “Сприяння просвітницькій роботі “рівний-рівному” щодо здорового способу життя в освітньому процесі України” // Освіта України. – 2001. – 31 серп.(№37). – С.5-7
22. Роль школи в профілактиці алкоголізму та наркоманії серед дітей і підлітків // Завуч. – 2001. - №27. – С.6-12.
23. Соціальна робота в Україні: перші кроки / Під редакцією В.Полтавця. – К.: КМ Academia. 2000. – 236с.
24. Соціально-педагогічні та медико-психологічні заходи протидії вживанню наркогенних засобів неповнолітніми і молоддю. Науково-методичний посібник / Упорядник – заг.ред. О.І.Пилипенко. – К.: А.Л.Д., 1995. – 100с.
25. Сурмило М.Є. Особливості підліткової наркотизації // Завуч. – 2001. - №27. – С.4-5.

8. Інформаційні ресурси

1. [http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5124/1/T_Zhuravel SPYN SPD_KSP&SR_IL.pdf](http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5124/1/T_Zhuravel_SPYN SPD_KSP&SR_IL.pdf)
2. <http://moodle.socosvita.kiev.ua/moodldata/filedir/7e/ef/7eef2468fde80b86dfa5cbd6ee6cf0cb06b6a957>
3. <http://umm.pstu.edu/handle/123456789/10011>
4. <http://www.info-library.com.ua/books-book-124.html>

Сучасні напрями розвитку теорії суспільного добробуту. Основні теорії «людського капіталу». Основні напрями соціалізації економічних відносин. Теорія суспільного добробуту як основа концепції соціального ринкового господарства. Концептуальні основи соціальної економіки. Власність, її форми і функції. Соціалізація економічного розвитку. Соціальне ринкове господарство, його типи та моделі. Система суб'єктів соціальної економіки. Економічне мислення в соціальній економіці. Соціальна визначеність науково-технічного прогресу. Механізм координації соціальної економіки. Соціальна політика та її роль в соціалізації економіки. Соціальна безпека. Необхідність та умови соціальної орієнтації економіки. Суть і характерні риси соціальної економіки. Соціальна економіка: структура та інфраструктура.

Рекомендована література

Базова (основна)

1. Єременко В.Г. Соціальна економіка: навч. посіб. / В.Г. Єременко. – Видання друге, адаптоване й доповнене. – К.: Інформаційно-видавничий центр Держкомстату, 2003. – 351 с.
2. Заблоцький Б.Ф. Національна економіка: підручник. / Б.Ф. Заблоцький. — Львів: Новий Світ-2000, 2010.— 582 с.
3. Національна економіка: навч. посіб. / А.Ф. Мельник, А.Ю. Васіна, Т.Л. Желюк, Т.М. Попович. – К.: Знання, 2012. – 463с.
4. Національна економіка: навч. посіб./ В.І. Мельникова, О.П. Мельникова, Т.В. Сідлярук, І.Ю. Тур, Г.М. Шведова. – 2-ге вид. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 248 с.
5. Соціальна економіка: навч. посіб. / Кол. авт. О.О. Беляєв, М.І. Диба, В.І. Кириленко та ін. — К.: КНЕУ, 2005. — 196 с.
6. Старостенко Г. Г. Національна економіка : навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів / Г. Г. Старостенко.— Національний ун-т податкової служби України. – К. : Ліра-К, 2011. – 429 с.
7. Юрьєва Т.В. Социальная рыночная экономика: учебник для вузов. / Т.В. Юрьєва. — М.: Русская Деловая Литература, 2009. – 455 с.

Допоміжна

1. Аналіз національної економіки: навч. посіб. [За ред. Г.О. Пухтаєвич]. — К.: КНЕУ, 2005. — 254 с.
2. Арутюнов В. Х. Методологія соціально-економічного пізнання: навч. посіб. / В.Х. Арутюнов, В.М. Мішин, В.М. Свінціцький. – К.: КНЕУ, 2005.— 353 с.
3. Балтачєєва Н.А. Теорія та практика формування і реалізації соціальної політики в Україні [Текст] : (монографія) / Н.А. Балтачєєва; Донец. нац. ун-т. - Донецьк : ДонНУ, 2010. – 433 с.
4. Дідківська Л.І. Державне регулювання економіки. / Л.І. Дідківська, Л.С. Головка. – К.: Знання, 2008. – 213 с.
5. Економічна теорія. Політекономія: навч. посіб. [За заг. ред. В.М. Семененка та Д.І. Коваленка]. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 360 с.

6. Економічна теорія: Політекономія: підручник. – [Под ред. В. Д. Базилевича]. – М.: Рыбари; К.: Знання, 2009. – 870 с.
7. Іщенко А.О. Соціальна і гуманітарна політика [Текст] : навч.-метод. посіб. / М.П. Іщенко, А.О. Овчаренко, Я.В. Подолян ; Черкас. нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2011. – 400 с.
8. Круш П.В. Національна економіка: регіональний та муніципальний рівень: підручник. / П.В. Круш, О.О. Кожемяченко. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 320 с.
9. Корнієнко О.В. Проблеми бюджетного фінансування соціальної сфери та шляхи вирішення / О.В. Корнієнко // Економічний простір : зб. наук. праць. – 2011. – Вип. 46. – С.172–179.
10. Кочемировська О.А. Основні напрями оптимізації системи соціального захисту в Україні / О.А. Кочемировська, О.М. Пишуліна. – К., НІСД, 2012.– 54 с.
11. Лукашевич М.П. Соціологія економіки: підручник. – К.: Каравела, 2005. – 288 с.
12. Національна економіка: навч. посіб. / [За ред. В.М. Тарасевича]. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 280 с.
13. Новий курс: реформи в Україні. 2010-2015. Національна доповідь / [за заг. ред.В.М. Гейця [та ін.]. – К. : НВЦ НБУВ, 2010. – 232 с.

Інформаційні ресурси

1. Електронний журнал "Демографія та соціальна економіка" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.idss.org.ua/journal/journal>
2. Національна доповідь про людський розвиток 2011 "Україна: на шляху до соціального залучення" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.undp.org.ua/files/ua_95644NHDR_2011_Ukr.pdf.
3. Офіційний сайт Аналітичного центру ім. Розумкова // Режим доступу: <http://www.razumkov.org.ua>.
4. Офіційний сайт Верховної ради України // Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws>
5. Офіційний сайт Державної служби зайнятості // Режим доступу: <http://www.dcz.gov.ua>
6. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України // Режим доступу: <http://msp.ark.gov.ua>
7. Офіційний сайт Міністерства соціальної політики // Режим доступу: www.mlsp.gov.ua
8. Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень // Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua>.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ

Усні відповіді студентів на питання екзаменаційного білету повинні чітко засвідчити їхнє знання та розуміння важливих завдань, що стосуються поліпшення якості соціально-педагогічної роботи з різними категоріями населення. Відповідь студентів на комплексному кваліфікаційному екзамені з фахових дисциплін виявляє рівень теоретичної та практичної підготовки випускника, розуміння ним завдань удосконалення системи соціальної та соціально-педагогічної роботи в Україні, наявність високого професійно-педагогічного потенціалу особистості, розуміння свого призначення в суспільстві, поєднання фундаментальних знань з професійними вміннями і навичками, загальну культуру, виразність та культуру володіння державною мовою.

Основними критеріями оцінювання відповіді студента на екзамені є такі:

- повнота висвітлення змісту питання;
- логіка побудови відповіді;
- зв'язок теоретичного матеріалу з практичною діяльністю соціального педагога;
- знання науково-методичної літератури з актуальних проблем соціальної педагогіки;
- культура усного мовлення, володіння державною мовою.

Екзамен проводиться за білетами, складеними у відповідності до програми атестації здобувачів вищої освіти.

Відповідь студентів на кожне питання екзаменаційного білету оцінюється у 25 балів, загальна максимальна кількість балів на всі питання білету – 100.

Критерії оцінювання відповіді на питання теоретичного та аналітико-проектувального характеру

Оцінка «відмінно» – 20-25 балів – виставляється, якщо студент точно і повно відповів на запитання білета, чітко й логічно відповів на поставлені екзаменаторами запитання, вільно володіє науковою термінологією, наводить приклади з допоміжної літератури та власної практики, демонструє бачення практичного застосування вивченого матеріалу в соціально-педагогічній роботі з різними категоріями населення.

Оцінка «добре» – 14-19 балів – ставиться у випадку, коли при відповіді студент допустив деякі неточності чи залишилась нерозкритою частина білета (до 15%) за умови, що принципові моменти запитань були розкриті правильно, незначні помилки усуваються самим студентом, коли на помилки вказує екзаменатор. Студент наводить приклади з власної практики, частково демонструє бачення практичного застосування вивченого матеріалу в соціально-педагогічній роботі з різними категоріями населення.

Оцінка «задовільно» – 8-13 балів – виставляється за наявність у відповіді декількох суттєвих неточностей, нечіткість відповіді, коли 30-50%

змісту білета залишається нерозкритою, допущені помилки і порушена логіка викладу, що вплинуло на результат та правильність висновків. Відповідь не аргументована прикладами, посиланнями на нормативно-правову базу та літературні джерела. Студент відчуває труднощі при встановленні зв'язку між питаннями білету та його практичним виконанням. На додаткові запитання екзаменатора відповідає теж в межах 45-50%.

Оцінка «незадовільно» – 0-7 балів – виставляється, якщо студент не засвоїв матеріал у межах програм навчальних дисциплін (менше 50%), не дає конкретної відповіді на питання білету, не наводить прикладів, не ознайомлений з методичною і навчальною літературою з дисципліни, не здатний висвітлити поставлене питання. На додаткові та навідні запитання екзаменатора студент часто не знає правильної відповіді. Не володіє базовими категоріями та основними теоретичними поняттями з фахових дисциплін.

Критерії оцінювання розв'язування тестових завдань

4-е питання білету містить 25 позицій тестових завдань. За кожну правильну відповідь студент отримує 1 бал, неправильна відповідь – 0 балів. Максимально можлива кількість балів у сумі становить 25 балів.

Критерії оцінювання розв'язування соціальних ситуацій

Оцінка «відмінно» – 20-25 балів – виставляється, якщо студент обґрунтовано, послідовно й логічно аналізує ситуацію з використанням наукової термінології та на основі досвіду, набутого у ході соціально-педагогічної практики, демонструє власне бачення ситуації; виявляє уміння будувати чіткий алгоритм дій, спрямованих на професійне і компетентне вирішення даної проблеми. .

Оцінка «добре» – 14-19 балів – ставиться у випадку, коли студент послідовно й логічно аналізує ситуацію за стандартною схемою, володіє науковою термінологією, при розв'язанні практичного завдання допущені лише незначні помилки, які усуваються самим студентом після зауваження екзаменатора.

Оцінка «задовільно» – 13-8 балів – виставляється, коли у ході розв'язання соціально-педагогічної задачі допущені помилки і порушена логіка аналізу та етапи здійснення соціально-педагогічної технології, необхідної для розв'язання конкретної проблеми, що вплинуло на результат і правильність висновків. Але при цьому наявне часткове володіння теоретичним матеріалом з питань, наведених у ситуації.

Оцінка «незадовільно» – 0-7 балів – вказує на те, що студент не оволодів базовим теоретичним матеріалом та практичними навичками професійної діяльності.

Загальна оцінка за екзамен

Загальна оцінка по білету підраховується як сумарна кількість оцінок, отриманих з кожного питання білета. Оцінка «відмінно» може бути поставлена лише в тому випадку, якщо жодне із питань екзаменаційного білета не оцінено нижче оцінки «добре».

Загальна оцінка як результат складання екзамену визначається за шкалою ECTS і переводиться у національну шкалу оцінювання («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно»).

Шкала та критерії оцінювання відповіді студентів за екзамен

Рівні навчал. досягн. (ECTS)	Бали	Оцінка за нац. шкалою	Критерії
A	90-100	відмінно	студент глибоко і всебічно знає зміст питань курсів, наукові першоджерела; логічно мислить і будує відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, пов'язує програмовий матеріал із профілем вищого навчального закладу, демонструє високий рівень компетентності; здатний передбачати, прогнозувати, вирішує проблемні завдання.
B	80-89	добре	студент правильно, логічно відтворює навчальний матеріал, розуміє основоположні теорії і факти. Вміє наводити окремі власні приклади на підтвердження певних думок, застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях, частково контролює власні навчальні дії.
C	70-79	добре	студент твердо знає навчальний матеріал; оволодів досконало практичними навичками; аргументовано викладає матеріал, висловлює свої міркування про ті чи інші психолого-педагогічні феномени, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу
D	60-69	задовільно	студент в основному знає зміст питання, але непереконливо відповідає, плутає поняття; невпевнено виконує практичні завдання, допускає неточності у теоретичних знаннях; не вміє оцінювати соціальні факти та явища, встановлювати взаємозв'язок теорії та практики
E	50-59	задовільно	студент знає близько половини навчального матеріалу, здатний відтворити його відповідно до пояснення викладача; розуміє основний навчальний матеріал, здатний з помилками й неточностями дати визначення понять; виявляє знання і розуміння основних положень навчального матеріалу. Відповідь його правильна, але недостатньо осмислена. З допомогою екзаменатора здатний аналізувати, порівнювати, узагальнювати та робити висновки. Вміє застосовувати знання при

			розв'язуванні задач
FX	35-49	незадовільно	студент не розкрив питання; не володіє теоретичними знаннями, не знає наукових фактів визначень; виявляє низький рівень навичок пояснення і обґрунтування фахових явищ і ситуацій